

Livets början och katolska kyrkan

Den olösta konflikten i skilda världar

■ Som »käbbel« avfärdar den katolska läkaren Elisabet Finné (EF) i LT 12/2010 (sidorna 849-50) sin läkarkollega Staffan Bergströms vilja att problematisera postulatet att »livet börjar vid befruktningsoögonblicket«.

Samtidigt gör EF reklam för boken »Den svårlösta konflikten – Om den ofödda människan« i vilken tio olika författare belyser abortdebatten ur olika synvinklar och vars syfte bl a är att som odiskutabel självklarhet göra en specifik ståndpunkt gällande. Den ståndpunkt som i boken uttrycks genom professor emeritus Erwin Bischofberger: »Livet är grundlagt i och med den fullbordade befruktningen«, och genom prästen och professor emeritus Anders Piltz: »Det finns ingen exakt senare gränslinje som kan dras utifrån naturvetenskapliga eller filosofiska utgångspunkter där embryot förvandlas till person än själva befruktningen.«

Ja, varför göra livet svårt för sig – som Staffan Bergström – när man kan göra det lätt för sig – som Erwin Bischofberger och Anders Piltz. Och nu senast också Elisabet Finné, som trots att hon i framtiden förutspår »nya och bättre metoder att hantera fertiliteten« inte inser att just detta per automatik i högsta grad aktualiserar Staffan Bergströms fråga om vad som är »skyddsvårt liv«, det vill säga var demarkationslinjen ska dras mellan medicinsk abort och prevention.

»Vi vill inte resonera med hjälp av auktoritetsargument utan utifrån förnuftets egna tillgångar som vi tror bär ganska långt«, skriver Erwin Bischofberger i förordet till boken.

Okej, tänker jag som katolik. Om abort är det som till varje pris ska undvikas, och

■ LIVET UTAN BÖRJAN?

Med avstamp i de riktigt svåra frågorna om sena aborter, eutanasi och vad som är skyddsvärdt liv inledde i LT 4/2010 (sidorna 160-1) professor Staffan Bergström en debatt om livets början genom att försöka problematisera befruktningsoögonblicket.

Medhåll och mothugg publicerades i LT 12 (sidorna 848-50) från bland andra den katol-

Collage: Ewa Knutsson

ska läkaren Elisabet Finné, och Irène Nordgren, socionom, leg psykoterapeut och som katolik starkt kritisk till Katolska kyrkans linje i abortfrågan. Härmed avslutas debatten.

livet värnas från begynnelsen, varför lyfter då inte Erwin Bischofberger och Anders Piltz ens ett finger för att fånga upp och peka på det i särklass mest »förnuftiga«, men ändå så undanskymda budskapet i hela boken, skrivet av professor emerita Gunilla Lindmark:

»Det är uppenbart att det inte har någon effekt på aborttalen att göra aborter olagliga. Tvärtom har länder med liberal lagstiftning och god tillgänglighet lägre aborttal. Det finns därför stor enighet om att man i stället så långt som möjligt bör försöka förhindra att oönskade graviditeter uppstår. Erfarenheten från många länder visar, att information om och god tillgång till säkra preventivmetoder är den enskilt effektivaste åtgärden.«

Svaret är att Gunilla Lindmarks sakkunskap går stick i stäv med budskapet i Katolska kyrkans katekes. Ord står mot ord. Även katolska kyrkan har sina »heliga kor«, och preventivmedelsfrågan är en av dessa. Boken »Den svårlösta konflikten« har vinnlagt sig om att få »imprimatur«, det vill säga en sorts garantistämpel att inte innehålla »illäror enligt Katolska kyrkans lära«.

»Som katoliker vet både Elisabet Finné och jag att Vatikanen bedriver lobbyverksamhet mot kvinnors sexuella och reproduktiva hälsa ...«

I intressekonflikter är katolska präster bundna att plådera utifrån just katolska läroämnetets »auktoritetsargument«, såvida de inte är beredda att riskera att hamna i trångmål med Troskongregationen, vars olika prejudicerande fall talar sitt tydliga språk: »auktoritetsargument« går före »förnuftets egna tillgångar« inom området sex och moral.

Västvärldens katoliker som lever i sekulära demokratier blir inte särskilt lidande av detta. Inte längre. Men för katoliker i tredje världen får Vatikanens »auktoritetsargument« katastrofala följder, vilket Staffan Bergström vittnar om.

Nyligen protesterade ärkebiskop Lagdameo på Filippinerna mot landets hälsodepartement som i en kampanj för kondomanvändning mot HIV och aids ville ta hjälp av kända artister. »Samhället måste skydda moralen och särskilt ungdomens«, säger ärkebiskopen i ett land som har 1,5 miljoner gatubarn och där 83 procent av befolkningen tillhör katolska kyrkan. 2007 gratulerade Benedictus XVI Nicaragua till att abort bibehålls kriminaliserad och för lagens

skärpning att också kriminalisera abort vid våldtäkt och när kvinnans liv är i fara.

Som katoliker vet både Elisabet Finné och jag att Vatikanen bedriver lobbyverksamhet mot kvinnors sexuella och reproduktiva hälsa, och att orsaken härtill har sina rötter i specifik katolsk preventivmedelsteologi, som strider mot »förnuftets egna tillgångar«, men som upprätthålls utifrån läroämbetets »auktoritetsargument« och inte har ett spår med kristendom att göra och vars helt okristliga konsekvenser i tredje världen Staffan Bergström påvisar.

Att alla kvinnor i Sverige har rätt till sexuell och reproduktiv hälsa är en förutsättning för det arbete som den inomkatolska organisationen Respekt bedriver. Finns inget val behövs ingen rådgivning. Trots detta vill inte Respekt unna kvinnor i tredje världen samma förmån att själva ha laglig möjlighet att välja abort eller inte som svenska kvinnor har. Gentemot tredje världens kvinnor intar Respekt på sin webbplats en icke sakkunnig men oerhört cynisk inställning.

EF menar att »det finns viktigare frågor att ta ställning till, som »klimathot och orättvis fördelning av jordens resurser«. Då dessa »viktigare frågor« totalt lyser med sin frånvaro i Katolska kyrkans katekes, medan invecklade teorier om människans sexualitet och fortplantning tillåts breda ut sig sida upp och sida ned, vore det kanske idé att EF riktade sitt missnöje med prioritetsordningen till påven och övriga celibatära män i Vatikanen.

Irène Nordgren

socionom, leg psykoterapeut, Prima Vuxenpsykiatri, Mörby irene.nordgren@comhem.se

Katolsk övertygelse om »Vatikanens vanföreställningar«

■ Irène Nordgren är en ovanligt modig och ärlig medmänniska, dessutom katolik. Hon talar i sitt inlägg i LT 12/2010 (sidorna 848-9) öppet till läsarna om »Vatikanens vanföreställningar« och syftar på det märkliga att vissa katoliker, tex Erwin Bischofberger, är starkt (opportunistiskt) kritiska mot fundamentalistiska abortmotståndare men samtidigt tiger om Vatikanens motstånd mot preventivmedel. Den tystnaden är bara beklämmande och moraliskt förkastlig. »Catholics For Choice«, som Irène Nordgren tillhör, har ett mycket tydligare medmänskligt patos och etiskt engagemang mot mödradödligheten och tar därigenom avstånd från Bischofbergers Vatikanen-troende preventivmedelsfientlighet. Det är hederligt. Och Irène Nordgren skriver också om det »förödande att man från Vatikanens sida inte förstår att man predikar inkompatibla ideal och värderingar«.

Vanföreställningar är abnorma föreställningar utan verksamhetsförankring. De Vatikanens vanföreställningar IN talar om har psykotiska drag. Det är bra att detta uttalande kommer från en troende katolik. Men Bischofberger anser säkert inte att det är vanföreställningar. Jag försökte i min artikel (Läkartidningen 4/2010, sidorna 160-1) problematisera befruktningsogonblicket med att säga att befruktningen inte sker i ett ögonblick utan under några timmar. Med tillförsikt förstår jag att läsare som Irène Nordgren och Kjell Barlov (LT 12/2010, sidorna 848-9) tog mina tankar på allvar och förstod problemet. Vi är ju nämligen mycket snart där: livets början måste vi definieras för att kunna besvara frå-

gan om »livets helighet«, som Elisabet Finné håller högt. Men jag förstod inte alls Elisabet Finnés arroganta insinuation att »kåbbla om huruvida befruktningen sker i ett ögonblick eller under några timmar«. Och professor emeritus Anders Piltz i boken »Den svårlösta konflikten – om den ofödda människan« är lika okunnig om befruktningsogonblickets biologi.

Det är tydligt att Elisabet Finné, som troende katolik, har mindre problem med aborter än vad jag har som icke troende. Det är tankeväckande. Att blint lyssna till förespråkarna av lydnaden gentemot Vatikanens förbud mot preventivmedel är vedervärdigt. Vi måste lära oss att lyssna till de intellektuellt mera hedervärda dissidenterna i »Catholics For Choice«, som tagit den moraliska utmaningen på mycket större allvar än Vatikanen och dess trosvisna nejsägare.

Staffan Bergström professor i internationell hälsa, avdelningen för global hälsa, Karolinska institutet, Stockholm staffan.bergstrom@ki.se

REPLIK I:

Staffan Bergströms vanföreställningar

■ Redan 1968 framförde den nordiska katolska biskopskonferensen skarp kritik mot Vatikanens förbud mot artificiella preventivmedel. I flera publikationer instämde jag i kritiken, exempelvis i boken »Människan inför livsfrågorna« (Verbum 1989): »Om teckenskapets bestånd eller barnens goda livsbetingelser står på spel, kan man anse det vara legitimt att använda preventivmedel för att begränsa barnantalet«.

I min kommande bok »Kristen etik i fickformat« (Veritas 2010) står följande: »Det är ett faktum, att denna fråga [bruket av preventivmedel] är föremål för livliga och lidelsefulla diskussioner bland många [katolska] biskopar, moralteologer, själsörjare och en stor del av lekfolket i Kyrkan. Man framhåller att det är stor skillnad mellan förbud mot abort, som ju faktiskt dödar liv, och förbud mot preventivmedel som kan förhindra möjligt liv.«

Jag instämmer i denna viktiga distinktion som innebär att förbud mot preventivmedel har en avsevärt mindre moralisk förpliktelsegrad – för

många inom Katolska kyrkan ingen alls – än förbudet mot abort.

Det är inte alltid lätt att finna en väl avvägd balans mellan auktoritet och autonomi, mellan ledarskap och samverkan, mellan styrande myndighet och nätverksfunktion. Problemet finns i alla organisationer, i tilltagande grad också i den Katolska kyrkan, där starka demokratiska strävanden gör sig gällande. Det kan vara en hjälp att betrakta och bedöma striden om preventivmedel mot den bakgrunden.

Jag har i snart 40 år brottats med medicinetiska frågor. Under den långa och spännande resans gång har jag aldrig kunnat ansluta mig till uppfattningen att preventivmedel strider mot människans värdighet. Det är anmärkningsvärt att Staffan Bergström tillskriver mig åsikter som jag aldrig har haft. Vem har gått i fällan för vanföreställningar?

Erwin Bischofberger jesuitpater; professor emeritus i medicinsk etik, Karolinska institutet, Stockholm erwin.bischofberger@ki.se

REPLIK II:

»Borde inte yttrat mig«

■ Jag tror att vi står på samma värdegrund Staffan Bergström (SB), Irène Nordgren (IN) och jag. Också då det gäller de svåra frågorna om rätten till abort och preventivmedel tror jag att vi är överens. Det arbete IN bedriver inom sin organisation är lovvärt och förhoppningsvis kommer det att påverka katolska kyrkans syn på dessa frågor. Jag ser fram emot att

få lära mig mer om hennes organisation.

Det man inte begriper ska man inte yttra sig om. Som allmänläkare och företagsläkare styrs mitt arbete av praktiska lösningar. Jag borde naturligtvis inte yttrat mig om en vetenskaplig upptäckt på cellnivå som jag inte begriper. Det beklagar jag. Jag beklagar också att mitt inlägg provocerat IN och SB

som uppfattat det som arrogant. Okunskapen gjorde att jag raljerade. SB efterfrågar ett mer seriöst bemötande och det är han naturligtvis värd, men jag är inte rätt person att gå in i en sådan diskussion. Att jag uttryckt mig så dåligt att SB kan dra slutsatsen att jag tar lätt på aborter stärker ytterligare min ståndpunkt, den här debatten skulle jag aldrig gett mig in i. För min del är den härmed avslutad.

Elisabet Finné företagsläkare, Sundsvall elisabet.finne@gmail.com